

**EL LLIBRE
DE LA SETMANA**

PERFIL

ESCRITORA MÉS CONEGUDA PER LA SEVA FACETA DE MECENES I COL·LECCIONISTA QUE PER LES SEVES OBRES, DE TALL EXPERIMENTAL, GERTRUDE STEIN ES VA INSTAL·LAR AL PARÍS DEL 1903 I ES VA RELACIONAR AMB LA FLOR I NATA CULTURAL DEL MOMENT

“Els futuristes eren molt pesats”

MARINA ESPASA

al naixement d'un moviment artístic pot dir una frase així. L'escriptora i col·leccionista d'art nord-americana Gertrude Stein (Allegheny, 1874 - París, 1946) complia les dues condicions, i per això podia escriure frases com aquesta sobre els joves pintors i poetes que visitaven cada dissabte la seva casa saló del número 27 del carrer de Fleurus de París: uns joves morts de gana i molt ambiciosos que responien a noms com Pablo Picasso, Henri Matisse, Juan Gris, Georges Braque o Guillaume Apollinaire. La història de la importància de Gertrude Stein en la revolució artística de principis del segle XX a París ja està

“Tothom va trobar que els futuristes eren molt pesats”: només algú molt segur de si mateix o que té el privilegi d'assistir

més que escrita, però sempre val la pena llegir-la explicada directament per ella... encara que es faci passar per la seva parella de tota la vida, Alice B. Toklas.

Parlar d'un mateix en tercera persona! El somni humit de qualsevol megalòman, i no es pot dubtar que la poderosa Gertrude Stein n'era una. Amb molt sentit de l'humor, això sí, i aquesta és una de les virtuts del llibre, ple de xafarderies, informacions reveladores i comentaris sarcàstics sobre persones que han acabat sent icones de la història de l'art, però que, per a aquella parella a qui tothom anava a veure per demanar consell o, simplement, per passar una bona vetllada, eren els amics de cada dia. Si voleu saber què menjava per esmorzar Picasso o com era l'estudi de Man Ray, o que Marie Laurencin era tan curta de vista que per observar els quadres havia de fer servir una ullera de llarga vista, aquest és el vostre llibre. Si, en canvi, voleu saber alguna cosa sobre la vida íntima de Gertrude Stein i Alice B. Toklas, us quedareu amb un pam de nas. O potser no tant.

Quina mena de personatge escriu l'autobiografia de la seva parella? Quin tipus de persona és capaç de ser sempre al lloc i en el moment en el qual passen les coses realment importants i, encara més, ser-ne l'autèntica catalitzadora? Alguns passatges memorables de l'autobiografia més irònica que s'ha escrit mai ajuden a intuir-ho: era algú magnètic, fascinant, segurament insuportable a vegades, una dona impulsiva, malcarada, però també extraordinàriament generosa, capaç de passar-se tota la Primera Guerra Mundial conduint

AUTOBIOGRAFIA D'ALICE B. TOKLAS
GERTRUDE STEIN
TRADUCCIÓ: ASSUMPTA CAMPS LAVENÇ
284 PÀG. / 19,50 €

ERA ALGÚ MAGNÈTIC, FASCINANT, SEGURAMENT INSUPORTABLE A VEGADES, UNA DONA IMPULSIVA, MALCARADA, PERÒ TAMBÉ EXTRAORDINÀRIAMENT GENEROSA

un furgó amb la creu roja pintada per recollir soldats ferits i atendre familiars o refugiats, enviant i recollint cartes plenes d'esperança. Més encara, algú capaç d'obligar un amic a ensenyar-li a conduir en quatre dies per poder fer això. També, algú obsesionat amb una línia de color blanc en un quadre, o amb les natures mortes que pinten els pintors, convençuda que ho fan perquè “l'ésser humà no es pot pintar en essència”.

La majoria dels llibres de Gertrude Stein, que va escriure de tot (poesia, teatre, retrats breus, teoria literària i artística), són d'una densitat considerable: estan escrits per una intel·lectual que no parava de reflexionar sobre els límits i el futur de l'art, i que creia que cada llibre que començava a escriure havia de ser l'exploració d'algun territori encara no fressat. L'autobiografia llisca com la seda. Cansada de no ser tan famosa com els seus amics Ernest Hemingway o com el seu favorit, Scott Fitzgerald, Stein va tenir una de les millors idees de la seva vida: fabricar un retrat d'ella mateixa a través de qui tenia més a prop, la discreta Alice B. Toklas, ben condimentat amb el context d'un moment històric irrepètible. Va agafar una distància fictícia per abordar un dels gèneres teòricament menys ficticis de tots, el de les memòries, segurament per contradir tothom i per demostrar que l'art, quan funciona a ple rendiment, sempre s'escapa de qualsevol intent de classificació. Per alguna cosa estem parlant de la primera persona que va intuir que valia la pena comprar un quadret amb un paisatge lleugerament geomètric que havia pintat un tal Cézanne. ♦

HULTON ARCHIVE / GETTY

De ferides manses i altres revelacions

JORDI LLAVINA

És, sens dubte, una sort que un poeta hagi llegit -i que ho hagi fet bé-. Que sàpiga construir un deca-síl·lab, que sigui conscient que el poema ha de tenir una unitat de sentit, però també un ritme propi, una música determinada. Pere Antoni Pons -que, com saben prou bé els lectors d'aquest diari, llegeix sempre amb aprofitament i sentit crític- alterna la prosa i la poesia. Ho glossa en el darrer quartet del llibre: “No per lluir destresa literària / sinó com qui fa un canvi de guàrdia”. Tant en els seus llibres de versos com en les novel·les, però, la qüestió moral hi pren un sever protagonisme. Poeta i narrador miren l'ésser humà de cara, l'interroguen, el burxen, hi ironitzen. En aquest llibre, a més, d'una manera particularment inten-

sa, perquè, gràcies a uns quants poemes esplèndids, reflexiona sobre allò que se'n sol dir la crisi dels quaranta, que va arribant: “Com és / que, amb els anys, / la vida es fa / més impenetrable / i menys misteriosa?” Diria que obres d'aquesta naturalesa s'escriuen per mirar de sentir com a no tan impenetrable l'existència pròpia -potser, fins i tot, tal com s'atribueix al sinistre Albert Speer, per trobar “alguna veritat fulminant / sobre l'ànima humana”-, una existència, però, que continua essent misteriosa (i aquí discrepo del poeta). I que té, cada vegada més, com “el record i l'aigua del safareig” d'una de les poesies, “color d'infants ofegats”.

Es tracta d'un llibre sense una idea central (o més d'una) que l'estructu-

ri, més enllà d'aquesta reflexió moral que apunto; sense apartats o seccions. Hi ha poesies de mides i intencions ben diferents, també de qualitat variable. Algunes de molt breus enclouen una raó simbòlica potent. La titulada *Copa i cascada* n'és un exemple: “Diposita una copa / als peus de la cascada. / Vehement, anuncia / que és el símbol feliç / del que un dia seràs”. La idea és molt bona. Altres mostren un desenvolupament més generós, de caràcter narratiu, i fins alternen poesia i prosa, d'una manera molt ben travada. És el cas d'*Història personal de l'art*, en què el pretext d'una enciclopèdia de l'art completada a còpia de fascicles dona compte de l'existència (moral) diversa del protagonista.

P. TORDERA

CANVI DE GUÀRDIA
PERE ANTONI PONS
VIENA
80 PÀG. / 11 €

En un llibre tan dinàmic, però, hi ha un element força recurrent, que és el del registre del que podríem qualificar com la vida matrimonial. Un poema acaba amb aquest vers: “No gosa dir al mirall que no l'estima”. Un altre: “Xops de matrimoni i vida domèstica: / aquest plugim de feridetes manses...” Hi ha una actitud escèptica, una distància respecte de la vida renouera de la joventut superada: “Menges el pa calent de la conformitat / i beus el vi fresquíssim de l'alegria / curada de vanitats i d'expectatives”. El poema enllaça bé amb el sentit del titulat *Un de crítica literària*: “De jove, si escrivies / era per escapar / del que temies i eres / cap a allò que volies; / ara escrivis com qui compra / deu poemes al mercat”. Apunto, per acabar, que és important tenir deu poemes a la mà. I defensar-les. ♦